

Kada smo poverovali da više ne gradimo komunizam, utopijsku „svetlu budućnost“ čovečanstva, zasnovanu na marksističkom učenju i da se vraćamo „nedosanjanoj prošlosti“, kapitalizmu, koji je svoju legitimnost sticao tri stoleća, došlo je do novih zapitanosti čoveka u vrtlogu društvenih promena. Posle Fukujamine teze o „kraju istorije“, frustrirani naučnici oglasili su kraj ideja sa utopijskom vizijom.

Kada je izgledalo da je čovek, najzad, pronašao pravi put, proglašavajući privatnu svojinu i liberalizam paradigmom savremenog sveta došlo je do velike ekonomske krize i sumraka neoliberalizma koji je spas potražio od moćne države. Pokazalo se da društvena uređenja počivaju na atributima ideološkog mesijanstva, i da privremeni trijumf kapitalizma nad socijalizmom, ne znači istinsko ostvarenje ovozemaljskog raja na Zemlji.

Ideja - ponornica

Kada je izgledalo da je svet u idejnom ćorsokaku, jedna ugašena ideja, za koju se tvrdilo da je „ideal koji izmiče“ i „utopija“, ponovo je oživela i postala opijum za mlade ljude. Od Atine, Italije, Francuske, do Moskve, Madrida i Zagreba, u mnogim gradovima sveta vijore se crno-crvene zastave anarhizma, na kojima su ispisane parole o solidarnosti, bratstvu i jedinstvu, sa osnovnom porukom: „Čoveče, seti se da si čovek!“.

Anarhizam je velika ideja koja tek traži svoje puteve i ponornice u lavirintu savremenih misli, kao što je filozof Bloh poetski nagovestio: „Mi tražimo gde se izgubila vidovitost. Jedna reka ponire u zemlju. Iznenada, daleko odatle, iskrsava jedna druga reka koja se nikada na ovome mestu nije mogla pojaviti i u najmanju ruku u ovoj suvoj oblasti nema izvora“.

U pismu upućenom Lenjinu 4. marta 1920. godine, nezadovoljan razvojem socijalističkog društva posle Oktobarske revolucije, anarhista Kropotkin proročki piše: „Ako se, međutim sadašnja situacija nastavi i sama reč socijalizam će postati kletva!“. Jedan od Pasternakovih likova Gordon, u delu „Doktor Živago“, razočaran revolucijom boljševika, će reći: „Tako je bilo već nekoliko puta u istoriji. Ono što je idealno i uzvišeno zamišljeno, materijalizovalo se. Tako je od Grčke postao Rim, tako je od ruske prosvetljenosti postala ruska revolucija“. Tako se i dogodilo u SSSR.

Udarna pesnica antiglobalizma

Smatrajući da su nove ideje neuhvatljive ljudskom umu i da se promene dešavaju nenajavljeno, poput plime i oseke, Mihail Bakunjin će reći: „Društvene nauke su uvek i nužno nesavršene, ako uporedimo ono do čega su došle sa onim što još preostaje da bude otkriveno, za njih još

možemo reći da su u povelju... Moćni naučni autoriteti neizbežno postaju šonje kad postanu akademci, službeno ovlašćeni stručnjaci. Gube spontanost, svoju revolucionarnu smelost i onu energiju, uznemiravajuću i pustošnu, toliko karakterističnu za genije, a koja je oduvek pozvana da uništi stare, klimave svetove i postavi osnove novim“.

Na isteku prve decenije XXI stoleća ponovo zvone zvona starih utopija. Verujući da je „novi svet moguć“ anarhisti, udarna pesnica antiglobalističkog pokreta, svoje uskrsnuće su posebno doživeli u Grčkoj. Demonstracije i štrajkovi, predvođeni anarhistima, postali su deo grčke svakodnevice, u čijoj pozadini je duboka socijalna kriza i spoljni dug od 340 milijardi evra.

Anarhistički pokret Evrope u većoj ili manjoj meri zapljusnuo je i zemlje eks- Jugoslavije, od Beograda, do Sarajeva i Zagreba. Sudbina mnogih idealista je, da su pre nego što su postali stubovi državnog establišmenta bili studentski lideri, buntovnici i anarhisti. Želeći da promeni svet i sam došavši na vlast na talasu „revolucije bez krvi“, filozof i buntovnik dr Zoran Đinđić, bio je vatreni pristalica autentičnih slobodarskih anarhističkih ideja, o čemu je napisao i više spisa. Došavši u Frankfurt da doktorira 1977. godine, impresioniran ambijentom u kome su se sukobljavale ideje mnogih filozofa, Đinđić je govorio: „Za mene je čitav Frankfurt bio utopijsko mesto - tu su pored Frankfurtske škole spadali i Geteov univerzitet, zatim, tadašnji Kon - Bendikt, generacija '68, demonstracije i stambene komune“. U jednoj takvoj komuni, koja je imala sve odlike anarhističke komune, našao je svoje privremeno utočište i Đinđić, zagovornik levičarskog pokreta i slobodarskog društva.

Kropotkinova ideja samoupravljanja

Nije čudo što je ideja anarhizma našla svoje uporište u zemljama Zapadnog Balkana, jer je jugoslovenski koncept samoupravnog socijalizma imao svoju inspiraciju u Kropotkinovoj ideji samoupravljanja na „principima dobrovoljnog udruživanja slobodnih proizvođača“, o čemu je veoma iscrpno pisao francuski teoretičar anarhizma Danijel Gerin. Jugoslovenski koncept društvenog razvoja pokazao se kao „propuštena šansa novog sveta“, a na prostorima eks-Jugoslavije u vremenu tranzicije postsocijalističkih država, poput nicanja pupoljaka, u Hegelovom smislu reči, ponovo su oživele ideje anarhista, prilagođene duhu novog vremena.

Sudeći prema dosadašnjim aktivnostima i postojanju oko 1.200 sajtova o ovom fenomenu, anarhisti nisu marginalne grupe, već se one polako ali sigurno inkorporiraju u studentske i radničke proteste, bilo da se radi o masovnim demonstracijama ili štrajkovima. Za sada te aktivnosti iako buntovne i nasilne, nisu terorističke, izuzimajući delovanje grčke grupe „17. novembar“ nastale kao odgovor na represivni režim vojne hunte sedamdesetih godina prošlog veka. Aktivnosti Anarhosindikalističke konfederacije Bosne i Hercegovine „Solidarnost“ svoje delovanje ispoljavaju žigosanjem privilegija stranačkih funkcionera i zaštitom interesa radničke klase.

Evropska uporišta

Širom Evrope oko dvadesetak anarhističkih organizacija deluju kao deo antiglobalističkog pokreta, izdajući dvadesetak časopisa i novina u svojim najvažnijim uporištima-Velikoj Britaniji, Italiji i Španiji, gde je jaka anarhistička tradicija.

Konfederacija ruskih anarhosindikalista (KRAS) sa sedištem u Moskvi, već godinama organizuje brojne akcije, ne štedeći oligarhe, zalažući se za veću socijalnu pravdu, protiv rasta cena i liberalno-kapitalističke vlasti, odbacujući nasilje i rat na prostorima bivšeg SSSR.

Privlačnost anarhističkih ideja leži i u teorijskom korpusu teoretičara, od Bertranda Rasela, Tolstoja, Bakunjina, do savremenih propovednika levičarskih mišljenja Hauarda Zina i Naomi Klajn, radikalnih kritičara neoliberalizma.

Lav Tolstoj, zagovornik nenasilnog anarhizma će oceniti: „Anarhisti su u svemu u pravu; u negaciji postojećeg reda i tvrdnji da bi bez vlasti bilo gore nego pod njom. Oni greše samo u tome što misle da se anarhija može uspostaviti revolucijom... Može postojati samo jedna neprestana revolucija - moralna regeneracija unutrašnjeg čoveka“. Bertrand Rasel smatra da je anarhizam konačan ideal kojem bi društvo trebalo pokušati da se približi. Većina teoretičara definiše anarhizam kao političku i socijalnu teoriju utemeljenu na radikalnoj kritici odbacivanju države i vlasti.

Anarhizam u poslednjih sto godina liči na nesrećnu proročicu Kasandru, paradigmu uzaludnog govorenja istine. Ona je bila najlepša kći trojanskog kralja Prijama i Hekube. U nju se zaljubio Apolon i daje joj proročki dar, no Kasandra ga je prezrela. Apolon je zbog toga kažnjava da uvek može proricati sudbinu, ali da joj niko ne veruje. Kasandra je uzalud govorila Trojancima da ne uvode drvenog konja u grad, jer je znala šta će se dogoditi, ali je nisu poslušali.

Srpski i hrvatski anarhisti

Da nije bilo hapšenja grupe anarhista u Beogradu, sa Ratiborom Trivuncem na čelu, zbog bacanja Molotovljevog koktela na grčku ambasadu, čina koji je neprimereno okarakterisan kao međunarodni terorizam, u široj javnosti se ne bi saznalo da u Srbiji postoji Sindikalna konfederacija Anarhosindikalistička inicijativa (ASI) koja, po sopstvenoj proceni, ima oko dve stotine članova i simpatizera. Ova organizacija, sa likom sove, simbolom mudrosti, izdaje propagandni bilten „Direktna akcija“ koji se bavi ugroženim pravima studenata i radničke klase, s posebnim osvrtom na zbivanja u Grčkoj. Finansiraju se dobrovoljnim prilozima i bave se idejno-političkom propagandom anarhizma, proučavanjem klasične anarhističke literature.

U programskim dokumentima ASI se kaže: „Borimo se za društvo koje će biti bazirano na individualnoj i kolektivnoj slobodi, ravnopravnosti, solidarnosti i međusobnoj pomoći, lišeno svih oblika represije, hijerarhije i vlasti čoveka nad čovekom“.

U Hrvatskoj je osnovana Mreža anarhosindikalista/kinja koja je okupila predstavnike iz Zagreba, Pule, Rijeke, Umaga, Varaždina i Splita. Anarhistička mreža je predstavljena kao „istinska i revolucionarna alternativa nehumanom društvu neoliberalizma“. Na moderno dizajniranom sajtu „Masa“, hrvatskih anarhista koji izdaju i časopis „Ispod pločnika“, stoji misao Eme Goldman „Najnasilniji element društva je neznanje“. Centar za anarhističke studije u Zagrebu je nevladina i neprofitabilna organizacija čiji je cilj promocija anarhističke teorije, prakse i povijesti, s posebnim naglaskom na anarhosindikalizam. Temeljne vrednosti na kojima počiva rad ove institucije su sloboda, jednakost, ravnopravnost, autonomija, uzajamna pomoć, saradnja, solidarnost i antiautoritarizam. Hrvatski anarhisti su najorganizovaniji, o čemu govori i najava 6.

anarhističkog sajma knjiga koji će biti održan u bioskopu „Evropa“ u Zagrebu krajem marta, uz raznovrstan trodnevni program.

Autor: Dr Milorad Đoković

Izvor: Danas.rs